

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

**Ефективна
ЕКОНОМІКА**

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

Переглянути у форматі pdf

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЯК ДОМІНАНТА РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОГО РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ: ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ
Н. П. Мешко, О. В. Присвітла

№ 9, 2015 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 339.9

*Н. П. Мешко,
д. е. н., професор, зав. кафедри менеджменту та туристичного бізнесу,
ДНУ ім. О. Гончара, м. Дніпропетровськ
О. В. Присвітла,
ст. викладач каф. менеджменту та туристичного бізнесу,
ДНУ ім. О. Гончара, м. Дніпропетровськ*

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЯК ДОМІНАНТА РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОГО РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ: ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ

*N. P. Meshko,
Ph.D., Professor, head of the Department management and tourism business,
Oles Gonchar Dnepropetrovsk National University
O. V. Prisivtla,
Senior Lecturer, Department of management and tourism business,
Oles Gonchar Dnepropetrovsk National University*

INTERNATIONALIZATION AS A DEVELOPMENT DOMINANT OF THE GLOBAL EDUCATIONAL MARKET: ECONOMIC ASPECT

У статті на засадах вивчення спеціалізованої літератури та узагальнення практичного досвіду країн проаналізовано, що внаслідок зростання взаємопов'язання національних економік збільшується участь країн в міжнародній освітній діяльності. Процес інтернаціоналізації зумовлює збільшення відкритості системи вищої освіти, різке збільшення мобільності студентів, викладачів, формування світового ринку освітніх послуг, окрім того збільшення кількості міжнародних програм і проектів у сфері вищої освіти. Для виявлення тенденцій у даній сфері був здійснений аналіз та виявлені світові лідери експорту освітніх послуг. В ході дослідження, на основі бази даних ОЕСР, ЮНЕСКО, Світового Банку доведено, що інвестиції в науку та освіту сприяють збільшенню інтелектуальних активів бізнесу та забезпечують розвиток національних економік.

This article based on the research of specialized literature and generalization of the practical experience in the countries. It says that the participation of countries has been increasing in the international educational activity due to the growth of national economies. The Internationalization leads to increase the higher education, the growth of the students mobility, teachers, the formation of the global education market, the number of the international programs and projects in the field of the higher education. To identify trends in this area was carried out analysis and identified world leaders in the export of educational services. It was proved on the database of OECD, UNESCO, World Bank that the investments into the science and education can help to increase the intellectual assets of the business and ensure the development of the national economies.

Ключові слова: *інтернаціоналізація, науково – дослідні програми, міжнародна мобільність студентів, глобальний ринок освітніх послуг.*

Keywords: *internationalization, research programs, international student mobility, the global market of educational services.*

Постановка проблеми. Прискорення процесів глобалізації в економіці та політиці висувають нові вимоги до структури та якості освіти. Формування інтелектуальної еліти стає важливим фактором міжнародної конкурентоспроможності корпорацій та країн. Відповідно до вимог глобалізації ринку освітніх послуг, розвиток суспільства знань націленого на досягнення економічного зростання, розширення ринку праці, актуалізує проблему підвищення ефективного функціонування освітньої сфери, потребує координації зусиль, інтернаціоналізації освітніх та наукових зв'язків. За цих умов перед ВНЗ стоїть завдання підготовки до діяльності в умовах інтегрованих ринків праці, для формування потужного інтелектуального потенціалу країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вища освіта завжди була інтернаціональним інститутом. Проте друга половина XX ст. ознаменувалась розвитком процесів інтернаціоналізації вищої школи. Сьогодні класичним поняттям інтернаціоналізації на інституціональному рівні відповідно до якого це «процес упровадження міжнародного виміру в такі функції навчального закладу, як викладання, дослідження і надання послуг», сформулював Дж. Найт [6]. Проте, на думку П. Скотта, інтернаціоналізація має стати адекватною реакцією на зміни демографічних і мовних параметрів сучасних держав, автор вважає, що інтернаціоналізація передбачає «існування світу, який складається з національних держав» [7]. Сучасні проблеми формування загальноєвропейського та світового освітнього простору стали предметом наукових досліджень багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців Л. Гурч [2], А. Джуриński [4], К.Корсак, Т. Кошманов, П.Скотт, Б. Вульфсон та ін.. Значну частку досліджень цього напрямку становлять також інформаційно – аналітичні доповіді міжнародних економічних та фінансових організацій (МВФ, ОЕСР, Світовий Банк).

Постановка завдання. Виявити основних експортерів освітніх послуг в умовах інтернаціоналізації освіти.

Вклад основного матеріалу дослідження. У міру зростання взаємопов'язаності національних економік і збільшення участі країн в міжнародній освітній діяльності, вищу освіту все більше розглядають в якості можливості розширення горизонтів студентів і кращого розуміння ними світових мов, культури та способів ведення бізнесу. Однією з можливостей для студентів розширити свої знання і, таким чином, поліпшити власні перспективи на світовому ринку праці, є навчання у вищих навчальних закладах іноземних держав. Інтернаціоналізація стає важливою стратегією розвитку вищої освіти в різних державах. В історії інтернаціоналізації

університетів виділяють три основних етапи (табл.1). До середини минулого століття міжнародна кооперація у сфері вищої освіти базувалася майже виключно на двосторонніх угодах та індивідуальних контактах. Мобільність студентів обмежувалася потоками між Північною Америкою і Західною Європою. Після Другої світової війни стала зростати кількість студентів із колишніх колоній у ВНЗ розвинутих країн, у результаті чого розширювалися географічні рамки ринку освітніх послуг [1].

Таблиця 1.
Історичний розвиток процесу інтернаціоналізації ВНЗ

<i>Етап</i>	<i>Історичний проміжок</i>	<i>Характеристика</i>
I	Охоплює період розвитку перших європейських університетів з епохи Середньовіччя і Відродження до XVIII ст.	Мобільність і студентів, і викладачів невпинно зростає завдяки повсюдному використанню у навчальному процесі латинської мови; доступ до навчання в усі університети був досить вільний. Через несформованість сталих державних органів та постійну рухливість кордонів у середньовічній Європі практично не існувало політичних бар'єрів для мобільності студентів та вчених
II	Між XVIII ст. і Другою світовою війною	Характеризується тенденцією експорту розвинутих країнами принципів побудови своїх освітніх систем у менш розвинуті. Найбільш чітко це проявилось у відносинах між метрополіями і їх колоніями. У процесі інтернаціоналізації наростає міжнародний обмін науковими знаннями, підвищується міжнародна мобільність студентів, хоча і не такими темпами, як на першому етапі. Більш низька інтенсивність процесів інтернаціоналізації пояснюється регіональними процесами формування систем національних держав у Європі у XVI ст. та в Латинській Америці у XIX ст. та домінуванням авторитарних режимів
III	1945–1991 рр.	Активізувався процес інтернаціоналізації освіти як в розвинутих, так і в країнах Третього світу. Розпад колоніальної системи визначив нову тенденцію значного збільшення міжнародної мобільності студентів з колишніх колоній, що орієнтувалися на отримання освіти у провідних університетах Заходу. Політична обстановка епохи Холодної війни наклала суттєвий відбиток на спрямованість двох міжнародних потоків студентів, що не перетиналися. У СРСР та країнах РЕВ навчалася молодь з країн, що розвивалися, соціалістичної орієнтації, а в державах Заходу – з країн Третього світу з капіталістичною орієнтацією. Закінчення цього етапу інтернаціоналізації співпало з розпадом СРСР і всього соціалістичного табору

Джерело: [3]

За останні три десятиліття, кількість студентів, що навчаються за межами країни громадянства, значно зросла з 0,8 мільйонів у 1975 році до 4,5 мільйонів у 2012 році, що свідчить про більш ніж п'ятикратне зростання [8].

Найвідоміша форма інтернаціоналізації вищої освіти – це мобільність студентів та аспірантів, збільшення числа студентів, які навчаються за кордоном. Міжнародна мобільність студентів значною мірою відповідає між- та внутрішньо регіональним міграційним потокам. Зростання інтернаціоналізації системи вищої освіти в країнах ОЕСР, а також значна частка внутрішньо регіональної мобільності студентів свідчить про зростання важливості регіональної мобільності порівняно з глобальною. Потоки студентів в європейських країнах і Східній Азії та Океанії у більшості випадків відображають геополітичну еволюцію, зокрема більш тісні зв'язки між країнами Азіатсько-Тихоокеанського регіону та подальшу співпрацю між європейськими країнами за межами Європейського Союзу.

Європа традиційно вважається найкращим місцем для навчання студентів у вищих навчальних закладах за межами країни походження. Вона приймає 48% студентів. За нею слідує Північна Америка, в якій вищу освіту здобувають 21% всіх міжнародних студентів, а в Азії – 18%. Кількість іноземних студентів в Океанії майже потроїлась з 2000 року, хоча даний регіон приймає менше 10% всіх іноземних студентів. Інші регіони, такі як Африка, Латинська Америка і Карибський басейн, також починають налічувати все більшу кількість міжнародних студентів. Все це свідчить про посилення інтернаціоналізації університетів у багатьох країнах (табл.2).

Таблиця 2.
Кількість іноземних студентів, зарахованих до вищих навчальних закладів за регіонами та країнами походження

Іноземні студенти, зараховані на навчання у наступних регіонах	Кількість іноземних студентів					Іноземні студенти, зараховані до країн ОЕСР, з відповідних регіонів походження
	2000	2005	2010	2011	2012	
Африка	100031	108765	178716	191037	196568	346511
Азія	334562	458377	726054	772410	806281	1662788
Європа	935879	1388027	1984442	2086980	2160874	969377
Північна Америка	569640	738401	880427	913480	961967	101100
Латинська Америка і країни Карибського басейну	28945	37114	76041	74267	71468	204874
Океанія	118646	251904	350165	343466	330886	26617
Світ	2087702	2982588	4195845	4381639	4528044	3415975
ОЕСР	1604601	2373011	3181939	3316209	3415975	1085398
Країни ЄС	822025	1201503	1686734	1769450	1822330	779936
з яких країни ЄС-21	792411	1174107	1647730	1728586	1799998	657911
Країни Великої 20	1730913	2485330	3432928	3591996	3712641	1721226

Джерело: [8]

В цілому, країни G20 залучають 82% іноземних студентів по всьому світу, тоді як близько 75% іноземних студентів зараховані до вищих навчальних закладів у країнах ОЕСР. Серед країн ОЕСР, країни ЄС-21 приймають найбільшу частку (39%) іноземних студентів. Близько 74% іноземних студентів, що навчаються у ЄС-21, є вихідцями іншої країни ЄС-21, що свідчить про ефективність політики ЄС у сфері мобільності студентів.

Структура міжнародних студентів у Північній Америці є більш різноманітною, ніж в країнах Європейського Союзу (рис.1). Наприклад, хоча 53% канадців навчаються в США, на їх частку припадає лише 4% всіх іноземних студентів. Аналогічно, 14% американців, які навчаються за кордоном, обирають Канаду, але вони становлять лише 6% від усіх іноземних студентів, зарахованих на навчання до вищих навчальних закладів у Канаді.

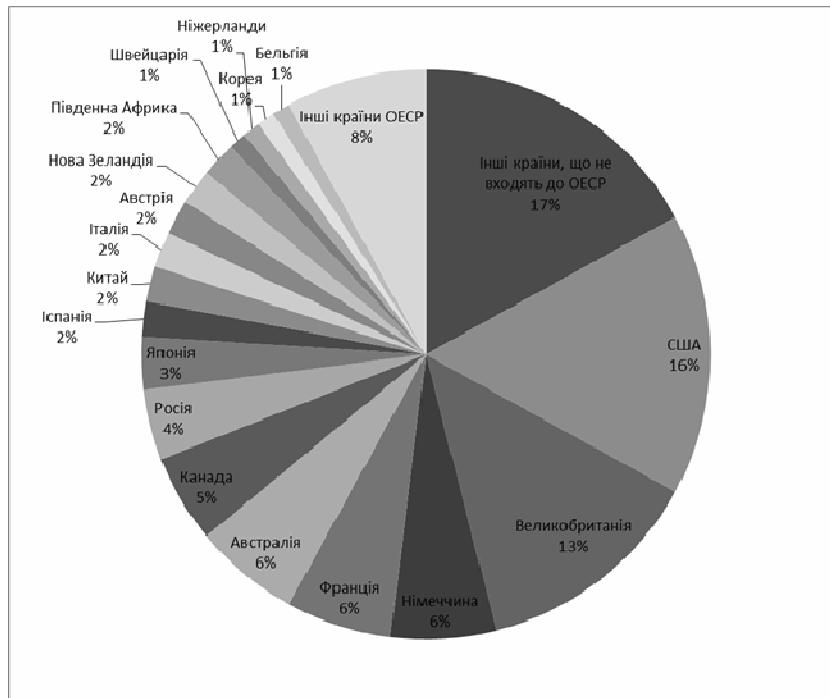

Рис. 1. Структура міжнародних студентів у Північній Америці [8]

Частка іноземних студентів, які обрали Сполучені Штати для отримання вищої освіти знизилася з 23% у 2000 році до 16% в 2012 році, а частка міжнародних студентів, які обрали Німеччину, впала майже на три процентних пункти протягом даного періоду. Натомість, частки міжнародних студентів, які обрали Корею або Нову Зеландію в якості країни навчання, виросли щонайменше на один процентний пункт, тоді як частка студентів, які обрали Великобританію або Російську Федерацію зростає приблизно на два процентних пункти.

За ступенем міжнародної мобільності студентів у сфері вищої освіти, такі країни як Австралія, Австрія, Люксембург, Нова Зеландія, Швейцарія та Великобританія демонструють найвищі рівні припливу студентів, що вимірюються як частка іноземних студентів в загальній чисельності зарахованих до навчання. У Австралії, 18% студентів, що навчаються у вищих навчальних закладах, є іноземцями. Аналогічно, у Австрії міжнародні студенти становлять 15% від загального обсягу студентів, 16% в Новій Зеландії, 16% в Швейцарії і 17% у Великобританії.

При цьому, міжнародні студенти складають 3% або менше від загальної чисельності студентів у Чилі, Естонії, Норвегії, Польщі, Словенії та Іспанії (рис.2).

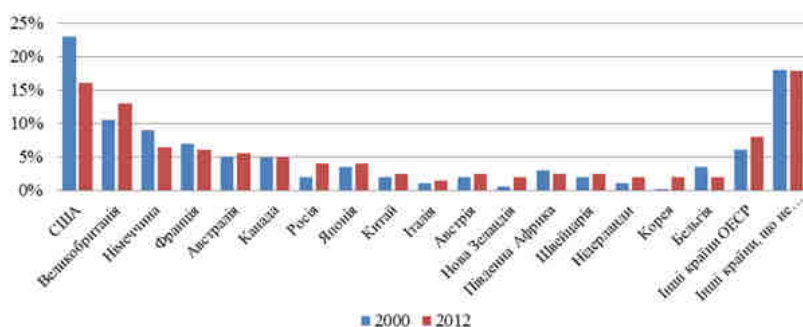

Рис. 2. Відсоток всіх іноземних студентів у вищих навчальних закладах за країнами [8]

Усім згаданим країнам, за винятком Німеччини, характерна більша частка міжнародних студентів, що навчаються за умовами передових науково-дослідних програм, ніж на будь-якій іншій програмі вищої освіти. В Люксембурзі, наприклад, близько чотирьох з п'яти студентів, що навчаються по передовим науково-дослідним програмам, є іноземцями. У 13 з 26 країн, більш ніж 20% всіх студентів, що навчаються на подібних програмах, також є вихідцями іноземних держав. У Швейцарії даний показник становить 50%, а в Новій Зеландії і Великобританії – більш ніж 40%.

Такі великі частки міжнародних або іноземних студентів можуть відображати привабливість передових науково-дослідних програм у даних країнах, або тенденцію до зарахування іноземних студентів на складніші освітні програми, зважаючи на їх потенційний внесок у галузь вітчизняних досліджень і розробок, або можливість прийому на роботу в якості висококваліфікованих іммігрантів.

Країни ОЕСР приймають більше міжнародних студентів порівняно з відпливом власних студентів за кордон. У 2012 році в країнах-членах ОЕСР на кожного громадянина припадало три іноземних студента. В абсолютному вираженні це становить 3,4 млн. іноземних студентів порівняно з більш ніж 1 млн. студентів, що навчаються за межами країни громадянства в ОЕСР.

Співвідношення кількості національних студентів, що навчаються за кордоном, і міжнародних студентів у даній країні дає змогу оцінити потенціал держави щодо імпорту чи експорту освітніх послуг на міжнародному ринку вищої освіти. Наприклад, в Австралії на кожного австралійського студента, що навчається за кордоном, припадає 18 іноземних студентів. Для інших країн, які мають високі показники співвідношення іноземних студентів до національного студента за кордоном, цей показник представлений так: Великобританія (13: 1), Нова Зеландія (12: 1) і США (11: 1). В Аргентині, Бразилії, Естонії, Ісландії, Ізраїлі, Кореї,

Латвії, Люксембурзі, Мексиці, Словаччині і Туреччині на одного національного студента, що навчається за кордоном, припадає менше одного іноземного студента [9].

На основі статистичної бази даних ЮНЕСКО, можна виокремити 5 груп країн за рівнем їх соціально-економічного розвитку. Припускається, що визначальний вплив на інтернаціоналізацію сфери вищої освіти певної країни чинить саме рівень матеріального благополуччя громадян, що виражається через показник ВВП на душу населення. Окрім того, при формуванні вибірки враховувались освітні традиції окремих країн. У результаті було виокремлено такі групи країн:

- 1) глобальні лідери з розвинуеною економікою і давніми освітніми традиціями (Австралія, Канада, Японія, США),
- 2) країни Західної Європи (Австрія, Бельгія, Данія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Італія, Нідерланди, Норвегія, Іспанія, Швеція, Швейцарія, Великобританія),
- 3) країни Східної Європи (Болгарія, Чехія, Угорщина, Румунія, Словенія),
- 4) країни СНД (Казахстан, Молдова, Таджикистан, Україна),
- 5) країни регіону Південно-Східної Азії (Малайзія, Південна Корея, Гонконг).

Абсолютним лідером постачання освітніх послуг на глобальному ринку є США. Чистий притік міжнародних студентів 2012 році становив 682 349 студентів із сукупним темпом щорічного зростання у 3,7%. Група країн Західної Європи мають багато спільних рис із попередньою групою. Серед них безперечними лідерами постачання освітніх послуг є Великобританія, Швеція та Німеччина [9]. Група країн Центрально-Східної Європи є доволі неоднозначною. Серед представлених країн експортерами освітніх послуг виступають лише Чехія та Угорщина. У Словенії кількість студентів, що здобувають вищу освіту за кордоном, і кількість іноземних студентів, що навчаються у Словенії, практично зрівноважена.

Інтернаціоналізація освіти проявляється не тільки в зростанні чисельності іноземних студентів. Країни - лідери характеризуються високим рівнем витрат на науково-дослідні роботи (в середньому 2,5% ВВП). За даним показником, передові позиції належать Японії, яка в 2012 році витратила 3,4% ВВП на проведення досліджень [10]. Найбільша кількість дослідників на один мільйон населення спостерігається в Японії (5 170). Даний показник демонструє позитивну динаміку впродовж 2003-2012 рр. в Канаді та США, становлячи 4 678 і 4 041 дослідників на один мільйон населення в 2012 році відповідно. Це свідчить про те, що країни даної групи приділяють значну увагу підготовці висококваліфікованих кадрів та науковців, що відповідно створює якісне навчальне середовище для отримання вищої освіти міжнародними студентами у цих країнах.

У 2012 році найбільшу частку від ВВП на науково-дослідні та конструкторські роботи витрачали Фінляндія (3,5%), Швеція (3,4%), Данія (3%), Німеччина (2,9%), Австрія (2,8%), Франція (2,3%), Бельгія (2,2%) та Нідерланди (2,1%). У Великобританії, Норвегії, Іспанії та Італії відповідна частка становила менше 2% ВВП [7]. Кількість дослідників на один мільйон населення також є значною – Фінляндія (7 482), Данія (6 730), Норвегія (5 588) та Швеція (5 181), а кількість дослідників на один мільйон населення в Німеччині (4 138) перевищує відповідне значення в США. У решті країн даний показник варіюється від 4 024 у Великобританії до 1 820 в Італії [10].

Значну частину освітніх послуг імпортують Румунія та Болгарія. Рівень витрат ВВП на науково-дослідні та конструкторські роботи у даних країнах загалом є меншим за його середнє значення у попередніх групах країн. Помітно вирізняється лише Словенія, в якій частка витрат на проведення досліджень стрімко зростає з 2007 року і нині наближається до відповідного значення у Австрії (2,8%). Рівень витрат на науково-дослідні та конструкторські роботи у Болгарії та Румунії є найнижчими в даній групі і становлять менше 1% (0,6% та 0,4% відповідно) [10].

Ситуація в країнах СНД, зокрема, Україні, Таджикистані, Молдові та Казахстані, повністю підтверджує попередні висновки. У даній групі, фактично всі країни є імпортерами освітніх послуг. Лише в Україні, починаючи з 2009 року, кількість міжнародних студентів, що здобувають вищу освіту в нашій державі поступово збільшується.

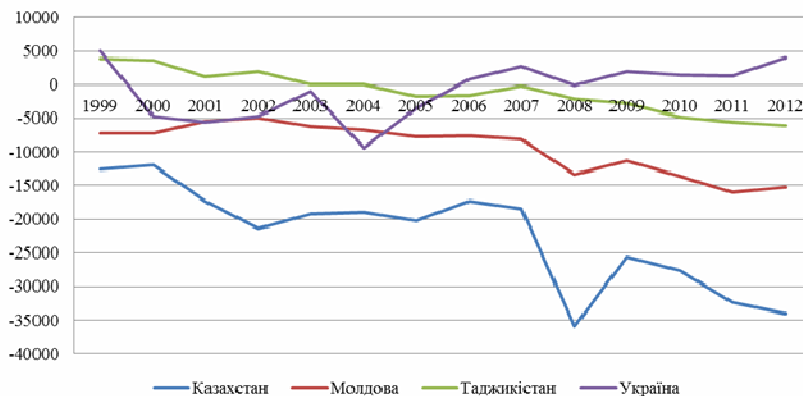

Рис. 3. Чистий притік міжнародних студентів до країн СНД [9]

Рівень витрат на НДДКР у цих країнах відповідно є незначним і становить менше 1%. У Молдові, Казахстані і Таджикистані даний показник знаходиться у межах 0,1 – 0,4% ВВП. Кількість дослідників на один мільйон населення є значно меншою порівняно навіть з країнами Східної Європи. Так, в Україні даний показник становить 1 220, а в Молдові – 800 дослідників на один мільйон населення [10].

Група країн Південно-Східної Азії також представлена імпортерами освітніх послуг серед країн, що розглядаються. Лише у Малайзії, починаючи з 2009 року, баланс поступово почав вирівнюватися, і нині країна стає привабливим місцем для навчання міжнародних студентів у вищих навчальних закладах. Частка витрат на науково-дослідні та конструкторські роботи у даних країнах постійно зростає, що збільшує їх привабливість на міжнародному ринку освітніх послуг. Так, сукупний темп зростання частки НДДКР у Малайзії складає 10,5%, становлячи 1,2% ВВП, а Гонконзі – 4,3% та 0,8% відповідно. Кількість дослідників, задіяних у НДДКР на один мільйон населення, також стрімко зростає. За даним показником, Гонконг наближається до відповідного значення у Нідерландах (3 505), а Малайзія – на рівні Італії (1 820) [10].

У результаті обчислень ми виявили, що представники групи країн з розвинуеною економікою і давніми освітніми традиціями, є експортерами освітніх послуг на глобальному ринку вищої освіти впродовж тривалого періоду, що в даному випадку охоплює 1999-2012 рр.

Висновки. Отже, процеси інтернаціоналізації вищої освіти у XXI ст. будуть посилюватися, підвищуючи економічні та політичні ефекти від їх використання. Усе більше національних урядів прагнуть отримувати не тільки економічні вигоди від експорту освітніх послуг у вигляді збільшення залучених коштів у вищу освіту, а й політичні дивіденди у вигляді налагодження співробітництва, підтримання дружніх відносин з іноземними державами та збільшення престижу країни на міжнародній арені [5].

Таким чином, однією з найважливіших складових освітньої політики європейських країн є інтернаціоналізація вищої освіти. Переваги інтернаціоналізації освіти проявляються у: збільшенні доступності вищої освіти, універсализацією знань, появі міжнародних стандартів якості освіти та підвищення інноваційності вищої освіти, розширенні і зміцненні міжнародного співробітництва, активізації академічної та студентської мобільності.

Література.

1. Вульфсон Б. Л. Высшее образование на Западе на пороге XXI века: успехи и нерешенные проблемы / Б. Л. Вульфсон // Педагогика. – 1999. – No 2. – С. 84–95.
2. Гурч Л. Мобільність студентів і професорсько-викладацького складу як фактор підвищення конкурентноспроможності вищої освіти у європейському просторі // Персонал. – 2005. – № 7. – С. 80-85.

3. Денмен Брайан Д. Поява трансрегіональних схем (структур) обміну в галузі освіти в регіонах Європи, Північної Америки і Тихоокеанської Азії / Брайан Д. Денмен // Вища школа. – 2002. – № 2-3. – С. 103-115.
4. Джуринский А. Интернационализация высшего образования в современном мире // Педагогика. – 2004. – № 3. – С.83-95.
5. Мешко Н.П. Університет у національній інноваційній системі: монографія / Н.П. Мешко, М.В.Поляков, Є.М. Суліма. – Д.: Вид – во Дніпропетр. Нац. ун – ту, 2012. – С.436
6. Knight J. Internationalization of Higher Education. Conceptual Framework // Knight J. and Wit H. Internationalization of Higher Education in Asia-Pacific Countries. Amsterdam. European Association for International Education, 1997.
7. Scott P. Globalization and the University. Keynote address presented at the 52-nd BiAnnual Conference of CRE /Association of European Universities, Valencia, 28-29 October 1999.
8. ОЕСР [Електронний ресурс]- Режим доступу: <http://www.oecd.org/edu/Education-at-a-Glance-2014.pdf>
9. ЮНЕСКО [Електронний ресурс]- Режим доступу: <http://data.uis.unesco.org/>
10. WORLD BANK [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://data.worldbank.org/indicator>

References.

1. Vul'fson, B. L. (1999), "Vysshee obrazovanie na Zapade na poroge NHI veka: uspehi i nereshennye problemy", *Pedagogika*, no.2, pp. 84-95.
2. Hurch, L. (2005), "Mobil'nist' studentiv i profesors'ko-vykladats'koho skladu iak faktor pidvyschennia konkurentnospromozhnosti vyschoi osvity u ievropejs'komu prostori", *Personal*, no 7, pp. 80-85.
3. Denmen Brajan, D. (2002), Poiava transrehional'nykh skhem (struktur) obminu v haluzi osvity v rehiionakh Yevropy, Pivnichnoi Ameryky i Tykhookeans'koi Azii, *Vyscha shkola*, no 2-3, pp. 103-115.
4. Dzhurinskij, A. (2004), "Internacionalizacija vysshego obrazovanija v sovremennom mire", *Pedagogika*, no 3, pp. 83-95.
5. Meshko, N.P., Poliakov, M.V., Sulima, Ye.M., (2012), "Mizhnarodni osvithni prohramy universytetu: rezul'taty ta prohnozy" [Universytet u natsional'nij innovatsijij systemi: monohrafiia], *Dnipropetr. Nats. un – tu, Dnipropetrovs'k*, Ukraine.
6. Knight, J. (1997), "Internationalization of Higher Education. Conceptual Framework", *Internationalization of Higher Education in Asia-Pacific Countries*, European Association for International Education, Amsterdam.
7. Scott, P. (1999), "Globalization and the University", *Keynote address presented at the 52-nd BiAnnual Conference of CRE*, Association of European Universities, Valencia.
8. OECD, (2014), "Education at a Glance 2014: OECD Indicators", available at: <http://www.oecd.org/edu/Education-at-a-Glance-2014.pdf> (September 2015)
9. UNESCO, (2012), "Net flow of internationally mobile students", available at: <http://data.uis.unesco.org/> (September 2015)
10. WORLD BANK (2014), "Indicator", available at: <http://data.worldbank.org/indicator> (August 2015)

Стаття надійшла до редакції 15.09.2015р.

